

1920

Schultz 17 H.

Historiske Meddelelser om Løsttransportarbeid

30.3.1920

22/3 1920

1.

HISTORISKE MEDDELELSER

OM

SØTRANSPORTVÆSENET EFTER TREÅRSKRIGEN.

(Foredrag holdt i Søløjtnantsselskabet
d. 23 og 30 Marts 1920.)

Mine Herrer!

Naar jeg drister mig til for iaften og maaske næste Aften at lægge Beslag paa Selskabets Opmærksomhed,, er det udelukkende i Kraft af Kollegahjælpen . Jeg hørte,, at min Kollega, vor højtærede Formand i Sølieutenant-Selskabet var i Nød;; jeg hørte ham med mine egne Øren bønfulde Admiral Garde om et Foredrag,, da de unge endnu ikke havde faaet samlet sig; og Resultatet blev Admiral Gardes interessante Foredrag om Admiral Tirpitz Erindringer.

Jeg tænkte da, at naar det kneb saa stærkt,, kunde jeg som en af de gamle Traverser heroppe, tage ens sidste Galop,, og derved bidrage mit til at bære vort kære Selskab over en kritisk Periode.

Jeg tilbød da Formanden at holde et Foredrag om Søtransportvæsenet. Formanden saa lidt alvorlig ud ved det, men svarede efter en kort Tids Betænkning:: Jo Tak.

Jeg kan saa godt forstaa Formandens Betænkning.. Søtransportvæsenet hører ikke til et af Marinens smaa forkælede Væsner,, tværtimod det kan siges at have arbejdet i Skyggen,, men derfor ogsaa godt.. Men naar jeg har vovet at holde Foredrag om Søtransportvæsenet er det begrundet i følgende::

1) Det er et nyt Emne her i Selskabet; saavidt mig bekendt er det første Gang, at det Emne er bleven behandlet heroppe, hvilket falder godt i Traad med,, at jeg ikke i Tidsskriftets 91 Aargange har kunnet finde en eneste Artikel om Søtransportvæsenet,, hvilket er ret forunderligt,, da Bølgerne til Tider har gaaet ret højt om dette Emne..

2) Vil mit Foredrag nærmest blive et Stykke Marinehistorie,, og der er jo begyndt at vaagne en lange tiltrængt Interesse for denne Sag, som mildest talt er forsømt. Vor Krigshistorie maa vistnok siges at være ganske udtømmende behandlet, senest af Viceadmiral Wandel i hans udmærkede Værk om Kanonbaadskrigen 1807- 14,

men siden H. G. Gardes "Efterretninger om den danske- norske Sø-
magt", altsaa i c. 100 Aar, findes saavidt mig bekendt ikke nogen
samlet historisk Fremstilling af Marinens Udvikling i Fredstid.
Gid den snart maa komme.

3) Er mit Foredrag begrundet i Tidens Sæd og Skik. Et af de
mest fremtrædende Træk i vor Tid er jo "Jubilæet", og jeg mener
at kunne bevise, at det organiserede Søtransportvæsen holder 50
Aars Jubilæum i Aar.

Til Udarbejdelsen af Foredraget har jeg for Krigen 1864's
Vedkommende væsentlig benyttet Generalstabens og Kaptajn C. Th.
Sørensens Værker; det øvrige er baseret paa Studier i Rigsarkivet
og Søtransportvæsenets eget Arkiv; efter 1864 foreligger der ikke
nogetsomhelst trykt om Søtransportvæsenet. Jeg skal ikke undlade
at bemærke, at Studierne i Rigsarkivet væsentlig er udførte af
Næstkomm. ved Søtransportvæsenet Kapt. N. T. Olsen, og at Marinemini-
steriet velvilligst har understøttet dette Arbejde. —

Naar et Land som Danmark bestaar af- ifølge Salmonsens Lek-
sikon- en Halvø og henved 150 større og mindre Øer, og siden det
blev skrevet, er der Gudske Lov kommen flere Øer til, i ethvert Til-
fælde Als, er det naturligt, at skal Stridsmagten føres fra det ene
Sted af Landet til til det andet, maa det transporteres over Søen,
og vor Krigshistorie har ogsaa mange Eksempler derpaa; men noget
egentlig organiseret Søtransportvæsen kan vistnok ikke siges, der
har været. Tropperne overførtes som Regel paa Krigsskibene, eller
man samlede en Transportflaade sammen for det enkelte Tilfælde.
Ledelsen af disse Transporter overdroges i hvert enkelt Tilfælde til
Eskadr- eller Skibscheferne, og en særlig Instruks gaves for hvert
Tilfælde. Det sidste Eksempel paa en saadan Ekspedition har vi i
det mislykkede Forsøg paa Tilbageerobringen af Anholt i 1811, som
findes udførlig beskrevet i Admiral Wandels Bog.

Kapt. Kyhl af Generalstabens, som er Medlem af Søtransport-
kommisionen, har meddelt mig, at han har en Anelse om, at der i
Begyndelsen af Fyrrene skulde være gjort et Forsøg paa at faa
startet et organiseret Søtransportvæsen; jeg ved det ikke, jeg har
ikke faaet det undersøgt endnu; men sikkert er det, at det ikke var
bleven etableret, da man kom til Treaarakrigen 1864- 50.

Men her klarede man sig saa nogenlunde. Nationen var saa lykkelig at gennemleve en af disse Perioder, hvor man løfter i Flok, hvor man hjælper hinanden istedet for at modarbejde hinanden, og hvor de Folk, som kan og vil noget, faar Lov til at virke..

For Søtransportvæsenets Vedkommende skal saaledes anføres, at der for privat samlede Penge blev købt et Dampskib "Waldemar", der blev stillet til Transportvæsenets Disposition, og Rhederne stillede vederlagsfrit deres Skibe til Disposition for Regeringen. Og last but not least var man saa heldig at faa the righth man in the righth place, ^

(Kapt. Tegner, som i de to sidste Aar af Krigen kom til at staa i Spidsen for det under Krigen dannede Søtransportvæsen. Ved sin Energi og Initiativ tryllede han Transportmidler frem, naar det behøvedes, og alle havde Tillid til ham.

Hovedtrækkene i Ordningen var: 1) at han stod i Spidsen for alt Søtransportvæsenet vedrørende; 2) var ansat i Hovedkvarteret, og 3) alle Rekvisitioner om Transporter gik gennem ham.

Men selv om man overvandt Forhindringer, havde Krigen tydeligt lagt for Dagen, at der hæftede følgende to væsentlige Mangler ved Søtransportvæsenet:

1) At det ikke var i Besiddelse af Materiel, der var særlig skikket til en blot nogenlunde hurtig Ind- og Udskibning af Heste, Kanoner, Vogne m.m.,

2) at der ikke allerede i Fredstid var truffet nødvendige Forberedelser til Søtransportvæsenets hurtige Mobilisering, og man maa sige, at der blev gjort hederverdige Anstrengelser for i Tiden mellem de to Krige for at afhjælpe i et hvert Tilfælde den første af de ovennævnte Mangler, men uden noget nævneværdigt Resultat.

1851.

Endnu inden den endelige Fred var sluttet, nedsatte Krigsministeriet under 3. Maj en Kommission bestaaende af Generalmajorerne Schlegel, Flensborg og Fibiger, samt Kommandørkaptajnerne Michelsen og Tegner for at undersøge bl. a. "hvilke Materielle Foranstaltninger og Forsvarsanstalter, der kunde være at træffe for at sikre Halvøen og vedligeholde Forbindelsen med den øvrige Del af Monarkiet.

I sin Betænkning af 30. Juni s. A. foreslog Kommissionen under

5) dels Anlæg, dels Bevaring af forskellige Søbatterier, samt en Forbedring af Søtransportvæsenet.

Hvori denne Forbedring bestod kan jeg ikke give nærmere Oplysning om; vi har ikke kunnet finde Betænkningerne.

I et "Udkast til Lov om Flaadens Størelse og Bestandele", som af Marineminister von Döckum blev forelagt Rigsraadets Folketing d. 14. November s. A., og som kun bestaar af to Paragrafer, lyder §2 saale-

des: „Det bliver nærmere at fastsætte af hvilken Art og hvilket Antal der skal bygges Fartøjer, særligen bestemt til Overførsler af Tropaer,“

og i Motiverne til denne Paragraf hedder det:

„Under Krigen har det været under Forhandling, af hvilken Art og i hvilket Omfang der bør holdes Transportfartøjer til Hærens Overførelse, men da der i saa Henseende ikke var opnaaet noget Resultat hidtil, er det anset hensigtsmæssig, at den endelige Bestemmelse om dette vigtige Punkt udsættes indtil de indledende Prøver og Undersøgelser har fundne Sted.“

Dette Forsøg paa at faa ordnet Søtransportvæsenet var det eneste af dem alle mellem de to Krige, der fik et praktisk Resultat, nemlig Konstruktionen af Jerntransportbaadene; det findes mærkelig nok ikke omtalt i Generalstabsværket.

Under 3. November 1851 havde Kommandørkapt. Tegner efter Opfordring indsendt et Forslag til disse Baades Konstruktion. Forslaget blev godkendt i Hovedsagen af Konstuktions- og Regerings-k ommissionen og den første Baad bygget 1852; og da man var tilfreds med den, fortsattes Bygningen af dem i de paafølgende Aar, hvorom jeg senere kommer tilbage.

1857.

Under 18. Juni 1857 nedsatte Marineministeriet en Kommission bestaaende af Kontreadmiral Bille, Formand, Generalkrigskommissær Wi-borg

- Direktør N. E. Tuxen,
- Direktør O. Suenson.
- Orlogskapt. O. Lütken,
- Kaptajnsløjt. O. W. Skibsted Tøjmaster,
- Oberstløjt. Reich,
- “ Fenger,
- Major Ankjær

til at udarbejde "en Plan for Flaadens Størrelse og Bestanddele".

Den 19 November s. A. indgav Kommissionen en Betænkning, hvoraf skal anføres::

"Ifølge Landets fysiske og geografiske Beskaffenhed, vil det derfor ej alene være Flaadens Formaal at kunne møde en Fjende i aaben Sø, eller at hindre fjentlige Skibes Indtrængen i Fjorde og snev-re Løb, men den maa ogsaa være beregnet paa at kunne virke i den *engeste* Forbindelse med Landhæren, ved at lette og befordre dennes Operationer, hvilket ~~endnu~~ ^{under} visse Eventualiteter kan være af afgørende Vigtighed ved Forsvaret af Øgrupperne.

Kommissionen har troet det nødvendigt at indskyde denne Bemærkning, hvis Sandheden tør antage saa upaatvivlelig, at den fast

kunde synes overflødig, fordi det er herpaa, at den støttes^r at have optaget en Hoved Afdeling af den Flaadeplan, som den i det følgende skal foreslaa. men som ikke findes nævnt i Kommissoriet."

Kommisionen antager, at Flaaden bør indbefatte 3 Hovedafdelinger:

A. Den søgaaende Flaadestyrke for at kunne møde Fjenden i aaben Sø, da han ellers uhindret kan forstyrre vor Handel og trænge ind i vore Farvande, og for at kunne afspærre og tilintegøre den fjentlige Handel og blokere da fjentlige Havne.

B. Defensionsfartøjer til dermed at beskytte vore indre Farvande og Vesterhavssøerne, og til at operere i Forbindelse med Armeem i de paa Fastlandet dybt indgaaende Fjorde, dog saavidt mulig altid og overalt støttet af den søgaaende Del af Søforsvaret.

C. Transportflaaden til at befordre Armeens Operationer. Deres^{ns} Nødvendighed har saa afgjort vist sig i den sidste Krig, at Kommisionen tror det overflødigt at fremføre noget Bevis for, at den bør anskaffes og være tilstede som et ligesaa nødvendigt Materiel, som enhver anden Del af Statens Krigsbehov.

Kommisionen foreslaar, at Transportflaaden kommer til at bestaa af:

1) "i det mindste 4 ^{Stør} ~~ISkibe~~, Jerntransport, baade af den havende Tegning~~2) i Krigstid c. 15 Dampskibe og saamt~~

2) i Krigstid c. 15 Dampskibe og

3) nogle Stykker frægtede Koffardiskibe.

for dermed at kunne overføre 2 Brigader, som er den mindste Styrke, man kan antage at ville landsætte paa en Gang ligeoverfor en Fjende.

Da man imidlertid mener, at der bør have et Par Baade i Reserve foreslaas, at Transportflaadens Styrke bringes op til 44 Jerntransportfartøjer."

Den økonomiske Side af Sagen, som Kommiteen gør fuldstændig Rede for, skal jeg ikke komme ind paa her, men skal blot anføre at Kommisionen tilslut udtaler i sin Betænkning:

"Da Kommisionen imidlertid maa erkende, at det er tvivlsomt, om de dertil svarende Pengemidler kunne ventes bevilgedes, skal den for at afhjælpe den stedfundende Trang foreslaa, at der bevilges ekstraordinære Pengemidler til de 2 næstkommende Finansperioder at kunne anskaffe een svær Dampfregat og 8 Transportfartøjer," hvilket ogsaa blev gjort.

1861.

Da der i Aaret 1861 trak truende Krige op paa den politiske Ho-

6.

risont mente Marineministeriet, at det vilde være af Vigtighedat komme til et Resultat med Hensyn til, hvad der under en udbrydende Krig maatte søges tilvejebragt til Transportvæsenet tilsøs og foreslog Krigsministeriet at nedsætte en Kommision af Sø- og Landofficerer til at drøfte Spørgsmaalet. Krigsministeriet samtykkede, og under 31. Januar s. A. skrev Marineministeriet til Orlogskaptajn Raffenberg:

"Ministeriet har udset Hr. Orlogskaptajnen til Chef for Trop-
petransportvæsenet, naar det under en eventuel Krig bliver nødven-
digt at organisere Transporttjenesten og vil i saa Tilfælde Kaptajn-
løjtn. Obelitz blive beordret til at fungere hos Dem som Næstkomm.
De to Herrer paalægges sammen med Major Bech af Generalstabten, Major
Arenholtz af Ingeniørerne og Kaptajn Blom af Artilleriet at tage un-
der Overvejelse Alt, hvad der staar i Forbindelse med Troppetrans-
portvæsenet tilsøs. Navnlig maatte det blive Genstand for de Herrer
Opmærksomhed:

hvor stor Transportflaaden bør være og af hvilke Fartøjer
er den bør bestaa".

Dette Kommissorium staar ikke nævnt i Generalstabsværket.
Den 19 Februar s. A. indsendtes Betænkningen, hvori Kommisionen fast-
slog, at det Maal, hvortil der skulde arbejdes hen var, i Lighed med
hvad der skete i 1850, at skaffe saa meget Materiel tilvejeat man
kunde transportere een Brigade Infanteri over Vandet, hvortil som
Minium behøvedes:

8 a 10 Dampskibe
4 Dampjoller
22 Jerntransportbaade
2 Transportpramme
10 a 15 mindre Sejlskibe med en samlet Drægtighed af 900- 1000
Commercielæster.

Det Antal Dampskibe, som Transportvæsenet i Krigstilfælde vilde ud-
kræve, dels til direkte Overførelse af Tropper, dels til Bugsering,
kunde ikke afgives af Marinen og maatte derfor, naar Øjeblikket kom,
søges suppleret med private Fartøjer og med Skibe, som ventedes at
kunne stilles til Raadighed fra Postvæsenets Side, ligesom ogsaa de
nødvendige Sejlskibe maatte fragtes, naar der havdes Brug for dem.

Krigen 1863-64.

November.

Da de urolige politiske Forhold i Efteraaret 1863 bragte Spørgs-

maalet om Troppernes og Materiels Overførelse til Hertugdømmerne paa Dagsordenen, var man saa at sige ikke kommet et Skridt videre med Hensyn til Søtransporttjenestens Organisation end ved Treaarskrigen.

Med det Materiel, som havdes til Disposition, kunde Marinen paa tage sig at bestride de forefaldene Transporter af Tropper og Heste, naar ikke større Masser skulde føres over Vandet paa en Gang, men heller ikke mere. Da Hæren derfor skulde bruge Skibe til Transport af Krudt, Skyts, Beklædningsgenstande, Kvæg Hø og Halm over til Hertugdømmerne, blev de dertil nødvendige Skibe fragtede henholdsvis af Artilleriet, Ingenørkorpset og Indendanturen.

Da Hæren saaledes paa visse Omraader af Transporttjenesten selv maatte sørge for det nødvendige, tog Krigsministeriet en afskediget Officer af Marinen, Kaptajnløjtn. A. Krieger, midlertidig til Tjeneste for at anvende ham til Overtilsynet med Armeens Transportvæsen.

December.

Denne Foranstaltning, hvorom Marineministeriet fik Underretning d. 1. December bragte Marineministeriet i Harnisk og blev Anledning til en lang og bitter Strid mellem de to Ministerier, der førtes som en regular Boxekamp, hvor snart den ene snart den anden blev slaaet ud af Ringen, alt medens Fjenden trængte længere og længere ind i Landet, en Strid mellem Myndighederne som ikke gav de *Stridigheder* noget efter, som Admiral Garde gav saa mange Eksempler paa ~~for~~ Admiral Tirpitz ~~hans~~ *Memoirer*.

Marinen betragtede Søtransportvæsenet helt og holdent som et Marineanliggende, uanset om det ved egne Kræfter kunde bestride Tjenesten eller ej; saaledes havde det været under den I. slesvigske Krig og ved den mellem Krigene trufne Bestemmelse om Fastsættelsen af Antallet af overordnede Officerer i Sæetaten var der netop taget Hensyn til, at en Orlogskaptajn skulde afgives til Chef for Søtransportvæsenet, og Marineministeriet havde, allerede fra 1861, udset Orlogskaptajn Raffenberg til Chef for Søtransportvæsenet, og det var Hensigten, at han skulde tage Ophold i Korsør for derfra at lede Overførslen af Tropper; Ministeriet mente, at det var en Nødvendighed, at Chefen var en Officer, i aktiv Tjeneste og ældre end alle de Officerer, som anvendtes i Troppetransporten.

Krigsministeriet hævdede, at Marinen ikke var i Stand til at bestride alle de nødvendige Transporter og derfor selv maatte tage Sagen i sin Haand; særlig for Indendanturens Vedkommende; men ind-

rømmede, at det hele kun havde en midlertidig Karakter og havde ikke tænkt sig, at Kaptl. Krieger skulde have noget at gøre med Marinens Transporter; der vilde intet være foregrebet med Hensyn til Transportvæsenets Ordning under en forestaaende Krig.

Da Mariniministeriet efter de modtagne Oplysninger ikke rigtig kunde blive klar over, hvilken Stilling Kaptl. Krieger skulde have, og man ikke paa nogen Maade vilde finde sig i, at en afskediget Officer kom til at kommandere over Marinens Transportvæsen, fik Raffenberg *d 4. Dec.* Ordre til snarest mulig at afrejse til Korsør for at fprestaa Søtransportvæsenet og forinden sin Afrejse at melde sig i Krigsministeriet.

Samtidig anmodede det Krigsministeriet om, at de Højstbefalende over de Tropper, der skulde forsendes, maatte melde sig til Chefen for Søtransportvæsenet; men Krigsministeriet hævdede, at Kaptl. Krieger skulde modtage disse Henvendelser som Intendanturens Befuldmægtigede og saaledes danne et Mellemlid mellem de Højstbefalende og Troppeafdelingen og Chefen for Marinens Transportvæsen.

Mariniministeriet mente ikke at kunne gaa ind paa denne Ordning, der efter dets Mening maatte medføre en tidsspildende Forsinkelse og større Bekostning og fandt sig derfor foranlediget til at fralægge sig alt Ansvar for de Følger som mulig kunde blive Følgen af denne Deling i Bestyrelsen.

Krigsministeriet gav herefter vel efter i Principet for de fremsatte Fordringer; men det lykkedes ikke under de to Autoriteters Virksomhed i Korsør at komme til Aftale om en Forretningsgang, som tilfredsstillede de i Sagen interesserede Partier, og der kom netop til at mangle Enhed i Ledelsen. ~~Both to blame..~~

Om denne Stid, som opstod mellem Ministerierne, kan man vist med Ret anvende det engelske Udtryk: "Both to blame"

Mariniministeriet var ikke forberedt og manglede navnlig Initiativ til at tage fat i rette Øjeblik, medens Krigsministeriet forsyndede sig ved at bryde med de ved Treaarskrigen indvundne Erfaringer om Søtransportvæsenets hensigtsmæssigste Ordning; og hvorfor anmodede det ikke Marineministeriet om at lade Orlogskapt. Raffenberg træde i Funktion, det vidste allerede fra 1861, at han var udsat til at være Chef for Søtransportvæsenet under Krig.

Efter den første Holmgang stod Parterne lige

Januar..

I Løbet af December og Januar Maaned fortsattes Transport af Tropper og Materiel fra Korsør til Hertugdømmerne. Til Disposition havde 3 Hjulskibe, 3 Skruekanonbaade, 12 Jerntransportbaade, samt efterhaanden ved Januar Maanedes Udgang 10 Dampskibe og et betydeligt An-

tal Sejlskibe.

Erhvervelsen af private Skibe til Transport gik ikke saa let, som de forskellige Kommissioner mellem de to Krige havde tænkt sig. Aanden fra 48 manglede, og Krigsbestyrelsen mente sig ikke at have Ret til mod Ejerens Ønske at lægge Beslag paa Skibene. Det er et sørgeligt Tegn paa, hvor lidt forberedt man var paa Krigen; thi senere hen har man opdaget, at Regeringen ifølge Plakat af 31/7 1801 er berettiget til at beslaglægge Skibe. Udenlandske Skibe var ikke villige til at slutte Fragt paa saa kort Opsigelsesfrist, som man paa Grund af Aarstiden saa sig nødsaget til, og de indenlandske Rhedere benyttede Lejligheden til at sætte Priserne højt op og tog efter Forgodtbefindende deres Skibe ud af Transportvæsenets Tjeneste.

Februar Maaned.

Ved Krigens Udbrud d. 1. Februar stod hele den danske Hær ved Dannevirke.

For Søtransportvæsenets Vedkommende var der::

Af Personel: Orlogskapt. Raffenberg.

" Materiel: 2 Skonnerter.

3 Hjuldampskibe.

4 Skruekanonbaade.

13 Jerntransportbaade.

10 private Dampskibe.

Endel Sejlskibe.

Men heri skulde der snart komme væsentlige Forandringer.

Allerede d. 2. Februar skrev K.M. til M.M., at da Armeen ved Dannevirke under forskellige Eventualiteter kunde have Transportmidler nødig, maa det anse det for ønskeligt, at Transportflaadens Hovedstation forlægges fra Korsør til Flensborg, og anmodede om, at det maa blive tillagt Orlogskapt. Raffenberg Ordre i saa Henseende og lade ham sætte sig i Forbindelse med Orlogskapt. Frølich ved Hovedkvarteret.

Den 3. Februar blev der telegraferet til Raffenberg:

Orlogskapt. E. Wulff ankommer med Aftentoget og medbringer nærmere Ordre. De vil overlevere ham Transportforretningerne i Korsør inat og afrejse imorgen tidlig til Flensborg for derfra at lede det samlede Transportvæsen.

Lütken.

E. Wulff havde Ordre til at forrette Tjeneste som Næstkommanderende med Station i Korsør.

Den 5. Februar telegraferedes til Løjtnant Schiwe (Navigations-eksaminator i Slesvig 1858- 64.) i Flensborg::

" Ifølge Ministeriets Ordre vil de melde Dem hos Orlogskapt. Raffenberg.

berg for at forrette Adjutant Tjeneste hos ham." —

Den 5. Februar om Aftenen rømmedes Dannevirkestillingen. I. og 22 Division fik Ordre til at gaa til Als, 3. Division til Fredericia, 4. Division til Nørrejylland.

Da Overkommandoen ønskede at faa en ældre Officer til at lede Transportvæsenet i Fredericia, beordredes Raffenberg sin Næstkomm. Orlogsk. E. Wulff til Fredericia, men den 9. Februar modtager han følgende Telegram fra Marineministeriet:

"Send Løjt. Schiwe til Fredericia istedetfor E. Wulff. Muxoll vil kunne assistere Dem midlertidig med en Adjutant."

Den 10 Februar sendes følgende Skv. til Orlogskapt. A. C. Schultz

" Man skal have Orlogskaptjnen anmodet om endnu i Dag at afrejse til Fredericia for midlertidig at forestaa Armeens Transportvæsen paa dette Sted.*

Hr. Orlogskapt. vil behage at underrette højstkommanderende Land-officer i Fæstningen om Øjemedet med deres Sendelse, samt melde pr Telegraf Deres Ankomst til Orlogskapt. Raffenberg i Sønderborg, hvormed De vil anse Dem for underlagt."

Lütken.

Imidlertid var Hærens Tilbagetog sat i Udførelse, dog med den Forandring i Dispositionerne, at 3. Division istedetfor at gaa over Land til Fredericia, skulde bringes søvarts dertil fra Als. Ingen Transport søvarts af Tropper skulde finde Sted fra Flensborg, hvor al Kraft skulde sættes paa at redde Materiel og Proviant.

Allerede d. 2. Februar havde Magasinsforvalteren for 2. Division i Flensborg, Hr. Hartvigson, faaet Ordre til at bringe Magasinerne ombord i Skibe, og dette paabegyndtes d. 3. Februar og fortsattes uafbrudt de paafølgende Dage, saaledes at der den 6. Februar fandtes 27 Skibe lastede med Magasinet's Gods. Den 6. Februar fik de Ordre til at alle Fartøjerne skulde forlade Fjorden inden Kl. 7 Aften. Det skete ogsaa paa nær 7 Skibe, som paa Grund af forskellige Omstændigheder, af hvilke Isforholdene var den, der fik mest Skyld for det, ikke kom med og faldt med deres Ladninger i Fjendens Hænder.

Dette Tab blev særlig fra Magasinsforvalterens Side lagt Orlogskapt. Raffenberg til Skyld, og i den Anledning rejste der sig en Uvillie mod ham, som var ganske uforskyldt; men jeg skal ved Krigens Slutning komme tilbage til denne Sag.

Den 9. Februar Kl. 7 Fm. stod 8. og 9. Brigade klar til Afmarch

11.

i Sønderborg, men der var ikke tilstrækkeligt Transportmateriel tilstede, saaledes at et Kompagni maatte efterlades, endda efter at man havde faaet et Dampskib til foruden de tilstedeværende. Paa Grund af Vejret, halv Storm og Snefog, ankom kun 3 af Skibene til Fredericia samme Aften og ~~helt~~ fik Landsat deres Indhold, de øvrige maatte overnatte dels udenfor Fredericia dels ved Assens. For de to Brigaders Vedkommende var Overførslen først tilendebragt d. II Februar, og den 3. Brigades Overførsel var først tilendebragt d. 17. Februar, men det^{te} maatte føres til Faaborg, da man ikke mere var sikker paa Passagen i Lillebølt.

Aarsagen til, at et saa ringe Antal Skibe var tilstede, maa søges dels i at Transportflaaden paa Grund af de ovenanførte Forhold overhovedet ikke havde et tilstrækkeligt Antal Skibe, mendels og væsentligst i, at der paa Grund af Manglen paa et egentlig Hovedorgan for Ledelsen desponeredes over Transportflaadens Skibe ved Ordre fra Overkommandoen, Krigsministeriet, Intendanturen og Marineministeriet.

Overkommandoen stillede nu Fordring om, at der skulde saavel ved Als som Aarhus have Midler til fra hvert Sted med kort Varsel at overføre en Brigade med Train og fornødent Feltartilleri, endvidere ved Bogense, Fredericia, Korsør og Faaborg Skibe nok til at udføre den daglige Tjeneste med Transport af Syge og Saarede, og et af Chefen for Søtransportvæsenet udarbejdet Forslag paa ovennævnte Grundlag blev vedtaget og bragt til Udførelse og en Stationsoffice fast ansat paa hvert Sted, saaledes

Als Orlogsk. Raffenberg.
~~Korsør~~
Korsør ----- E. Wulff.
Fredericia----- A.C.Schultz.
Faaborg Lt. Schiwe.

Bogense

Aarhus

Marineministeriet havde d. 9. Februar forespurgt Krigsministeriet, maaske foranlediget af Affæren i Flensborg, om det ikke nu fandt det Tidspunkt kommet, som det havde henpeget til i sin Skrivelse af 6. December, til at træffe en endelig Ordning om Armeens Transportvæsen.

Det kunde synes meget fornuftigt, men Marineministeriet gav sig en Blottelse, og den blev benyttet af Krigsministeriet, der nu tog Re-

vanche over, at det maatte bøje sig sidste Gang.

Jeg skal give Krigsministeriets Skr. af 28 Februar in extenso for at d'Hrr kan faa et Indtryk af Forholdet mellem de to Ministerier. I behagelig Skr. af 9.ds. har Marineministeriet foreslaaet, at Armeens Transportvæsen, nu da Armeen er trukket tilbage til Øerne og Transporten fra Korsør i det væsenligste ophørt, ordnes paa samme Maade som under forrige Krig, saaledes at hele Bestyrelsen af Transportvæsenet overdrages en højere Officer som Chef, om fornødent med Assistance af een eller flere Søofficerer, og at denne Chef stilles direkte under Armeens Overkommando, der i den ved Hovedkvarteret ansatte Søofficer vil have kyndig Bistand saavel til at oplyse, hvad Transportvæsenet i hvert enkelt Tilfælde vil kunne præstere, som til at dirigere dets Foretagender.

Marineministeriet har ved dette Forslag saameget havt Krigsministeriets Tarv for Øje, at man med Paaskønnelse vilde modtage det, hvis ikke overvejende Grunde talte derimod. Blandt disse maa man væsentlig fremhæve, at Transporterne fra Korsør ikke, som af Marineministeriet antaget, i det væsentligste er ophørte. Der haves endnu i København c. 10000 Md., der successivt skulde overføres dels til Als dels til Fredericia. Desuden er der og vil stedse her i Byen blive etableret Uddannelsesskoler for Befalingsmænd og Mandskab; der findes her c. 3000 Lazarethpladser, Hoveddepotet for de i Felten staaende Tropper, Etatens Hovedarsenal, Labrotorier, Værksteder, Hovedbeholdning af Beklædningsrekvisitter og andre Fornødenheder o. s. v. Det vil heraf erkendes, at der under de nuværende Forhold saa godt som daglig maa afgaa Transporter mellem Armeen og København. Disse Forsendelser kunde imidlertid, idetmindste for saavidt de udgaa fra København, ikke uden Ulempe og Forhaling dirigeres af andre Autoriteter end Krigsbestyrelsen, og hvormeget man end maa anderkende den Dygtighed, hvormed Transporterne ere ledede fra vedkommende Søofficers Side, ser man sig dog ikke i stand til at lægge Bestyrelsen af det hele Transportvæsen i Marinens Hænder, medens man dog selvfølgelig maa anse det for rigtigst, at en Del og, om muligt, den største Del af Transportmidlerne stilles til den Officers Raadighed, der af Marineministeriet er ansat som Chef for Armeens Transportflaade.

Forsaavidt det ærede Marineministerium har henstillet, om ikke ogsaa Tilvejebringelsen af de Transportmidler, der ikke kunne afgi-

gives af Marinen, burde henlægges under Marinens Forsorg, skulde man, idet man bemærker, at af Armeens Transportflaade, der for Øjeblikket tæller 18 Dampskibe, er kun et Dampskib, nemlig Hertha, af givet af Marinen- tjenstlig henledes det ærede Ministeriums Opmærksomhed paa det mindre korrekte, der vilde være at lade en Administrationsbranche bestyres af et Ministerium, medens Regnskabet og Ansvar for dens Bestyrelse henhører under et andet Ministerium.

Lundbye.

Marineministeriet var slaaet ud og Kampen mellem de to Ministerier fortsattes. M.M. havde vist sin gode Villie til at faa Sagen ordnet men var bleven pure afslaaet til stort Skade for Sagen. Dette Intermezzo findes ikke omtalt i Generalstabsværket!

I. Marts- 12 Maj.

Den I. Marts, en Maaned efter Krigens Udbrud, var Forholdene for Søtransportvæsenet saaledes::

Personel :: 3 Orlogskaptajner.

2 Løjtnanter.

2 a 3 Reserveløjtnanter.

Materiel: 20 Dampskibe.

Endel Sejlskibe.

13 Jerntransportbaade.

Personel og Materiel fordelte paa seks Stationer.. Naar man ser, den Forskel der er paa det anvendte Personel ved Krigens Begyndelse og I Maaned senere, får man det forfærdende Billede af, hvor slet forberedte vi var paa Krigen.

I dette Tidsrum lagdes der stærkt Beslag paa Transportvæsenets Materiel.

Ved Fredericia, hvor der til Stadighed maatte stationeres 3 Dampskibe.

I Limfjorden og Frederikshavn i Anledning af 4. Divisions Tilbagegang bag Limfjorden d. 17 Marts.

Ved Als, hvor særlig Forholdene ved Dybbølstillingens Fald d. 18 April lagde stærkt Beslag paa Transportflaaden til Transport af Syge og Saarede samt Troppers Overførelse fra det ene Sted til det andet.

Ved Rømningen af Fredericia Fæstning Dagene 26- 29 April, hvor der kun havde 3 mindre Dampskibe og 3 Jerntransportbaade af Transportflaaden til Disposition; men Stationsofficeren fik skrevet en Snes

Jagter, Færger og Mellemdels Baade sammen fra de omliggende Egne, saa at Grunden til, at saa meget Artillerimateriel maatte efterla- des i Fæstningen nærmest maa skyldes den store Hast, hvormed Røm- ningen blev iværksat.

Under Vaabenhvilen.

Vaabenhvilen, der indtræder d. 12 Maj, benyttedes til at afhjælpe de Mangler ved Søtransportvæsenet, som havde vist sig under den I. Del af Krigen, og med et godt Resultat.

Allerede d. 7. April havde Krigsministeriet tilskrevet Marinemi- nisteriet, at det paa Grund af Forholdene mente det hensigtsmæssig at forandre Transporttjenesten; navnlig fandt det det ikke stemmen- de med den konglige Tjenestes Tarv at anvende saa højtstaaende Of- ficerer af Marinen til at forestaa Armeens Transportflaade og an- moder om, at de maa blive beordrede til at fratræde Tjeneste.. Dette var ikke meget smigrende for vedkommende Officerer og stor i Strid med, at Hæren i Begyndelsen af Februar havde bedt om en ældre Officer til at lede Transporttjenesten ved Fredericia.

Marineministeriets Svar herpaa skal jeg give in extenso. Marine- ministeriet d. 21 Maj 1864.

Det ærede Krigsministerium yttrede i behagelig Skrivelse af 7. for- rige Maaned, at det maatte anses rettes, at Transportvæsenet ordne- des paa en anden Maade end hidtil, saa at de Søofficerer, der for Tiden ere kommanderede til Tjeneste ved Armeens Transportflaade, beordres til at fratræde denne Tjeneste, og blev det i saa Henseende navnlig fremhævet, at det militære Moment i Transportvæsenet i den senere Tid for en stor Del er traadt imBaggrunden, medens Virksom- heden mere vil være rettet paa at foranstalte Transporter tilsøs af enkelte Militære og Armeens Fornødenheder.

Da imidlertid den daværende Krigsminister (der havde funden Krigs- ministerskifte Sted:: Oberst Reich istedetfor Oberst Lundbye) mundt- lig til mig udtalte, at det vilde være hensigtsmæssigere foreløbig ikke at foretage nogen Forandring, blev Sagen stillet i Bero ved Skrivelse herfra af 10 f.M., hvori Ministeriet dog forbeholdt sig atter at tage Sagen op til yderligere Forhandling.

Da Vaabenhvilen netop synes at egne sig til Behandling og afgør- else af organisatoriske Spørgsmaal, og en hensigtsmæssig Organisa- tion af Transportvæsenet, hvis Krigen skulde fortsættes, vilde være af saa megen større Vigtighed, som det maa forudsættes, at ~~de~~ de

fremtidige krigeriske Foretagender væsentlig vilde blive af en saadan Beskaffenhed, at en hurtig og velordnet Transport af større Troppesafdeling vil være Betingelsen for et heldigt Udfald, saa har Ministeriet anset det nuværende Øjeblik for særdeles passende til at genoptage Sagen.

De Forhandlinger, der hidtil var førtemellem Ministerierne om Ordningen af Transportvæsenet, have ikke ført til Overensstemmelse i Anskuelserne.

Allerede under 2., 4., og 8. December f. A. udtalte Ministeriet sig for Enhed i Transportvæsenets Overbestyrelse og fremhævede, foruden personlige Hensyn, at den Deling af Transportvæsenet, der var foranlediget af Krigsministeriet, vilde være aldeles uhensigtsmæssig, fordi den let vilde medføre Rivninger mellem de paagældende og forårsage dels Forsinkelser dels større Bekostninger, idet der under dets Bestyrelse nødvendigvis vil behøves flere Transportmidler, end naar Bestyrelsen ligger samlet i een Haand.

Under 9. Februar d. A. kom Ministeriet atter tilbage til denne Sags Ordning, og idet man henviste til den Organisation, som havde fundet Sted under forrige Krig og som, saavidt bekendt, i Praxis havde vist sig fuldkommen tilfredsstillende, foreslog Ministeriet, at Sagen ogsaa nu ordnedes paa denne Maade, saa at alt Materiellet uden Hensyn til, om det var afgivet af Marinen ellet fragtedertil, blev underlagt Chefen for Transportvæsenet, og man henstillede endvidere, om det ikke vilde være hensigtsmæssig, at ogsaa Filvejebringelsen af de Transportmidler, som Marinen ikke kunde levere, blev henlagt under Marinens Forsorg.

Krigsministeriet fandt vel, at der ved dette Forslag var taget særdeles Hensyn til dets Interesse, men fandt dog, at overvejende Grunde talte derimod, og hvormeget Krigsministeriet end anderkendte den Dygtighed, hvormed Transportvæsenet ^{erne} ~~væsenet~~ ere ledede fra vedkommende Søofficers Side, vilde det dog ikke gaa ind paa at lægge Bestyrelsen af hele Transportvæsenet i Marinens Hænder.

Disse Forhandlinger have ikke kunnet forandre Ministeriets Anskuelser om Hensigtsmæssigheden af Enhed i Transportvæsenets Styrelse, og da det efter Sagens Natur tør forudsættes, at der ved Marinen og dens Overbestyrelse vil findes større Kendskab til alle herved i Betragtning kommende Forhold og de dertil brugelige Kræf-

ter, baade personnelle og materielle, maa Ministeriet ogsaa vedblivende holde for, at hele Transportvæsenet, derunder ogsaa indbefattet Tilvejebringelsen af Transportmidlerne bør henlægges under Ministeriets Overbestyrelse og under en Chef for Transportvæsenet.

Forsaaavidt Deres Eksell. ikke maatte ville fastholde den Anskuelse om denne Sag, som Krigsministeriet hidtil har gjort gældende, vil jeg anse det rigtigst, at én eller to Officerer eller Embedsmænd fra hvert Ministerium, der var bekendte med alle herhen hørende Forhold, sammentraadte for at gøre Forslag, til hele Ordningen af denne Sag.

En behagelig Meddelse om, hvorvidt D. Eksell. vil gaa ind herpaa imødeses.

"
Lütken.

Der er Ekko af Kanontordenen ved Helgoland i denne Skrivelse.

Hvad man ikke havde kunnet blive enige om i 14 Aar blev man nu enige om i Løbet af 14 Dage. Krigsministeriet nedsatte ^{d. 24. dlag,} en Kommission bestaaende af:: I

Generalkommissær *v. Schmidtten, Formant.*

Kaptajn A. Lorentzen af Hæren.

Direktør for Kommisariats Departement ^{Etatsraad}

Eskildsen.

Kaptaløjtnant C. Schönheider.

Den 7. Juni afgav Kommissionen sin Betænkning.

Den 8. Juni blev den sendt til Marineministeriet;

Den 15. Juni var den godkendt af begge Parter, og

den 20. Juni traadte den i Kraft samtidig en Instruks, hvoraf Hovedpunkterne skal anføres.

Instruks

for

Chefen for den aktive Armees Søtransportvæsen.

§ I

Chefen for den aktive Armeen Søtransportvæsen er den kommanderende General direkte underlagt og vil have at tage fast Ophold ved Hovedkvarteret.

§2.

Som Chef for den aktive Armees Søtransportvæsen er han tillige Chef for Transportflaaden. Armeens Transportflaade indbefatter foruden alle ~~red~~ de Skibe og Fartøjer, Marinen afgiver til Armeen, samtlige til denne fragtede Damp- og Sejlskibe, dog med Undtag-

... af de Sejlskibe, som af Intendanturen bruges for at forsyne Magasinerne, eller af Artilleriet eller af Ingeniørkommandoen fragtes til bestemte Rejser.

Tilvejebringelsen af Dampskibene overtages af Marinen efter fornøden Opgivelse fra Krigsministeriet. --- ---

Sejlskibene tilvejebringes paa samme Maade, naar Chefen for Transportflaaden ikke paa Stedet kan skaffe de fornødne.

§ 6.

Til assistance ved Administrationen tildeles Chefen for Søtransportvæsenet, foruden en Officer som Næstkommanderende saavel en Regnskabsfører, det fornødne Antal Marine-eller Reserveløjtnanter, der vilde være at benytte som Stationschefer paa de Steder, med Undtagelse af København, hvorfra større Ind- og Udskibninger finde Sted.

Marineministeriet havde sejret paa alle Punkter. Marineministeriet forfulgte efter gode taktiske Regler Sejren tilbunds, og saasnart det saa, hvor Kommisionens Arbejde bar hen tilskrev det allerede den 4. Juni Krigsministeriet, at det af Hensyn til Sagens Fremme ansaa det for rigtig allerede nu at tage Bestemmelse om Valget af Chefen for Armeens Søtransportvæsen.

"og skal, da det er af Vigtighed, at denne Officer besidder den kommanderende Generals Tillid, tillade sig tjenstligt at anmode det sørede Krigsministerium om at foranledige en af nedenstaaende til Disposition værende Officerer, hvilke alle fra tidligere Tjenesteforhold ville være den kommanderende General bekendte, bragt i Forslag til at overtage den omhandlede Funktion, nemlig:

Orlogskapt. Raffenberg.

" E. Wulff.

" A. C. Schultz.

" Frølich

Lütken.

Den 6. Juni svarede Krigsministeriet, at det ønskede Orlogskapt. A. C. Schultz til Posten.

" Da Transportchefen i Reglen stadig vil opholde sig i Overkommandoens middelbare Nærhed ville de øvrige 3 i M.M. Skrivelse af 4. ds. nævnte Herrer Orlogskaptajner kunne gøres disponible tilanden Tjeneste ^{end} ved Armeens."

Orlogskapt. Schultz udnævnes til Chef for Transportvæsenet.

" Frølich til Næstkommanderende.

Krigens sidste Afsnit.

Ved Vaabenhvilens Udløb d. 26. Juni var Forholdene ved Søtransportvæsenet saaledes:

Personel Orlogskapt. Schultz Chef.

" Frølich Næstkomm.

Premierløjtn. Schiøve Stationsoff. Hørup-Haar
7 Reserveløjtnanter ansatte som Stationsofficerer eller Adjutanter.

Materiel	Dampskibe	Jerntrans portbaade	Træ pramme
Landgangsbrigade	7	8	-
Aarøes Strikkorps	1	1	-
Limfjorden	3	-	4
Frederikshavn	2	2	-
Nyborg	1	-	1
Intendanturen	3	-	-
Høruphav	6	4	4
	23	15	9

foruden Sejlskibe.

Det var et ikke ringe Antal Skibe, der anvendtes i Transporttjeneste udenfor Transportflaaden. Jeg skal saaledes anføre, at alene til at forsyne Reservemagasinet ved Hørup Hav, ^{havtes} d. 10 Maj 1864 havde c. 200 Fartøjer i fast Transport, med en Læsterdrægtighed af c. 4000 Kommerceflæster. —

Det nyt organiserede Søtransportvæsen skulde meget hurtigt faa Lejlighed til at vise, hvad der var vundet ved den ny Ordning.

Allerede fra 8. Juni havde Ministeriet paatænkt at reducere det nørrejydske Korps. Den 20. Juni beordrede Overkommandoen det nørrejydske Korps at lade to Regimenter, en Divisions og en Brigadestab afgaa til Frederikshavn for at overføres til Nyborg den 24. Juni. Paa Grund af Storm maatte Afrejsen opsættes en Dag, men den 26. Juni ankom hele Styrken til Nyborg.

Den²⁵ Juni havde Ministeriet udsendt en Forholdsordre for Overkommandoen, i Henhold til hvilken Overkommandoen d. 28. Juni gav Ordre til, at det nørrejydske Korps skulde nedskrænkes til kun at omfatte I Regiment Infanteri, I Dragonregiment, I/2 Feltbatteri og et Ingeniørkompagni under Oberstløjtn. Bechs Kommando; Resten to Infanteriregimenter, tre Dragonregimenter 2I/2 Feltbatteri, I In-

geniørkompagni skulde overføres fra Frederikshavn til Fyen i Dage-
ne fra 2-4 Juli.

Forberedelserne hertil blev truffene-

Als Rømning.

den 29. Juni Kl. 4 2o Fm. telegraferede General Steinmann fra Als
til Overkommandoen:

" Vi er engagerede i en meget hidsig Fægtning paa Kjør Halvø;
send snarest Transportmidler til Kegenæs."

Umiddelbart efter Modtagelsen af dette Telegram, telegraferede
Overkommandoen til Faaborg, Assans og Svendborg om at sende alle
disponible Transportmidler til Kegenæs. Ligeledes telegraferedes
om at sende Lansgangsbrigadens 5 Skibe og 6 Transportbaade sam-
mesteds hen. Kapt. Aarø fik Ordre til at afgaa med sit Skib og
sin Transportbaad til Als Østkyst. Krigsministeriet opfordredes til
at afsende Assistance fra København, og endelig telegraferedes til
General Hegermann Lindenkrone om de stedfundne Begivenheder, og at
man foreløbig havde maattet disponere over de til den 2. Juli be-
stemte Transportmidler, men Overkommandoen vilde bestræbe sig for,
at de til Overførelsen af Korpset nødvendige Midler skulde komme
saa sanrt som muligt.

Kl. 5 1/2 Fm. gav General Steinmann Ordre til Retræte for Styr-
ken paa Als over Hørup Hav.

Kl. II Fm. begyndte Indskibningen paa Kegenæs Sydside, og da
Transportskibe ankom i rigeligt Antal fremmedes den med Iver.

Samtidig var 4 Kompagnier af 6. Regiment sammen med de paa Nord-
enden af Øen værende Feltartillerister blevet indskibede fra Nørre-
lykke Bro paa Sluppen " Larsens Plads," Dampskibet " Hertha", Kanon
baaden "W illemoes" samt Panserbaat. Rolf Krake.

Endelig skal omtales, at de i Hørup Hav værende Skibe om Morgenen
optog enkelte under Retræten fra Sønderborg forsprængte Afdelinger
af Fodfolket.

Den 30. Juni om Morgenen var den største Del af Øens Besætning
indskibet, og Kl. 1/2 Em. indskibede General Steinmann sig med Stab

Kapt, Aarø ankom d. 30 om Morgenen til Østkysten af Als, som han
anløb ved Fyenshav og Bostedhoved, men fandt ingen Tropper. Han gik
derefter til Nørrelykke, hvor det lykkedes at faa ^{en} ~~de~~ halvhundrede
fra Lazaretet i Nordborg samt noget Materiel ombord.

Den I. Juli Kl. 2 Em. indskibedes de sidste tilbageværende Trop-

per, deriblandt Løjtnant J. Bardenfleth af Marinen, som med 70 Mand af Linieskibet Frederik VI. Besætning, ~~som~~ havde betjent et Batteri paa 8 Kanoner ved Draget. Kanonerne var taget fra Linieskibet.

Kl. 3 1/2 Em. d. 1. Juli forlod det sidste Mandskab Als.

Efter en løselig Beregning omfattede Bortførelsen fra Als c. 9000 Mennesker.

Allerede d. 30 Juni kunde Overkommandoen telegrafere til General Hegermann, at paa Grund af I. Divisions hurtige Overførelse, mente Overkommandoen at kunne have Transportmidlerne rede d. 2. Juli til Overførelsen af det nørrejydske Korps.

Korpsset blev uden Uheld overført i Dage fra 4- 10 Juli, og Overførelsen kom ogsaa til at omfatte det Bechske Korps, hvorefter den sidste danske Soldat havde forladt Jylland, og Preuserne kunde hejse det tyske Flag paa Skagen.

Man kan efter det ovenfor anførte med Rette sige, at den nytrufne Ordning af Søtransportvæsenet havde vist at funktionere tilfredsstillende, hvilket ogsaa er blevet anderkendt fra alle Sider.

Saaledes skriver Kaptjan C. Th. Sørensen om Rømningen af Als:

"Den sidste Akt af det nørrejydske Drama d. 29. Juni, Troppernes Tilbage tog til Fyen, udførtes derfor heldigt. Aarø løb efter det Paalæg, han havde faaet, langs Als Østkyst, men fandt ingen forsprængte. Rømningen var sket uden Tab," og Generalstaben skriver:

"Efter den skete Anordning gav Udførelsen af Transporttjenesten under Forløbet af de derefter følgende Krigsbegivenheder ikke Anledning til Anker, og saavel ved Rømningen af Als som ved Overførelsen af

det nørrejydske Arme korps til Fyen havdes tilstrækkelige Transportmidler til Disposition."

Efter disse rosende Omtaler af Søtransportvæsenets Virksomhed i de sidste Del af Krigen falder det stærkt i Øjnene, hvor stort et Ansvar Krigsministeriet paadrog sig ved i Februar Maaned at afslaa den fra Marineministeriet udstrakte Haand. Thi Materiellet er omtrent det samme, det er kun Manglen paa en ordentlig Ledelse, der bevirker, at der under den hele første Del af Krigen var idelig Klage over Mangel paa Søtransportmateriel.

Under den resterende Del af Krigen og efter den anden Vaabenhvilles Indtræden, 18. Juli, forefaldt intet særligt udover de almindelige Transporter.

Den 5. September dekoredes Orlogskapt. Schultz med Dannebrogskorset og Premierløjtnant Schiøtze med Ridderkorset.

Den 19. September skrev Marineministeriet til Orlogskapt. A. C. Schultz, at Krigsministeriet mente, ^{desuden} at den nu betydelig indskrænkede Virksomhed ikke var Grund til at holde hele Søtransportvæsenet i Virksomhed, hvorfor han fik Ordre til at fratræde sin Tjeneste, men skulde holde sig klar til at tiltræde, naar større Troppetransporter igen skulde finde Sted.

Den 18. November fik A. C. Schultz igen Ordre om at tiltræde;

d. 10 Januar frattraadte han

d. tiltraadte igen og

d. 10 Februar frattraadte difitivt,

idet Kanon-

baaden Thura, Premierløjtn. J. U. A. Holm fik Ordre til at overtage de resterende Transporter.

Endelig skal omtales den Raffenbergsske Sag.

Den 12. Juli 1864 nedsatte Folketinget et Udvalg paa 9 Medlemmer til at modtage Oplysninger om Krigsførelsen.

Den 5. August afgav dette Udvalg Indstilling angaaende 7 i Flensborg Fjodr d. 6. Februar efterladte Skibsladninger, hvori det til Slutning hedder:

" Udvalget skønner ikke rettere end, at de foreliggende Aktstykker tale stærkt for, at Kaptajn Raffenberg har ladet det mangle paa fornøden Kraft og Iver for Opfyldelsen af sine Pligter.

Udvalget finder, at der er føje til at opfordre Krigs- og Marineministeriet til paa det omhyggeligste at undersøge, hvor Ansvar for Tabet af 7 Skibsladninger Proviant i Flensborgfjord paahviler og derefter strængt gøre dette Ansvar gældende."

I den Anledning indgav Orlogskaptajn^{R.} d. 9. August Ansøgning om, at hans Forhold denne Sag vedrørende maatte blive undersøgt.

Marineministeriet nedsatte derefter et Overkrigsforhør under Orlogskaptajn Irmingers Forsæde, hvorefter Sagen blev undersøgt saa grundigt, som enhver kender Besked med, der har været stillet for Ret eller selv siddet i en Ret.

Efter afholdt Forhør og Reasumtionsforhør udtalte Generalauditor Møllerup d. 15. Februar, hvem Sagen blev tilstillet til Udtalelse, sig saaledes:

"Hans (Raffenberg's) Meddelser til Regeringen efter den forefaldende Begivenhed ere, saavidt jeg skønner, ikke affattede paa saadan Maade, at de vidne om nogensomhelst Ligegyldighed for Sagen fra hans Side, medens snare de fra Krigsassessor Hartvigson gjorde Indberetninger og den dermed fulgte ~~Indberetning~~ af ham konciperede Erklæring, som han har faaet en Del Skippere til at underskrive, bærer Præg af, at han har befrygtet, at der for ham kunde blive Spørgsmaal om et Ansvar, som han vilde søge at undrage sig." --

" Ligesom derfor de ovenberørte Anklagepunkter, der ere fremhævede i den til Rigsraadets Folketing afgivne Udvalgsbetænkning, saa anses ubegrundet efter de ved Forhørene fremkomne Oplysninger, saaledes kan det ej heller efter Forhørenes Indhold antages, at der skulde være begaaet nogen Forsømmelse med Hensyn til Anvendelsen af den tilstedeværende Dampskibskraft, eller at der med denne, under tilbørlig Hensyn til de Krav, der i andre Retninger stilledes til Transportvæsenet, skulde kunne have været foretaget noget videre til de sidstnævnte Fartøjers Frelse under de forhaandværende Omstændigheder."

I Henhold hertil skulde jeg tjenstligst yttre den Formening, at der kunde tilkendegives Orlogskapt. Raffenberg, at Ministeriet efter de fremkomne Oplysninger ikke har fundet Føje til under denne Sag at drage ham til Ansvar for nogen Pligtforsømmelse, hvorfor jeg lige tjenstligst skulde henstille, om der, da Undersøgelserne er sket efter Kaptajn Raffenberg's Begæring paa Grund af de Sigtelser, der i Rigsraadet er fremkomne mod ham, ikke maatte være Anledning til at meddele Rigsraadet de modtagne ^{ud} Forhørskrifter, i hvilket Tilfælde Kaptajn Raffenberg tillige kunde sættes i Kundskab om den saaledes trufne Foranstaltning." —

Det blev gjort, og 8 Dage efter modtog han Dannebrogsmændenes Hæderstegn (ifølge Topsøe- Jensens Bog).

Marineministeriet og Søtransportvæsenets ledende Mand havde sejret over hele Linien overfor Krigsministeriet og de Angreb, der fra Hærens Side var rettet imod dem.

Mindetale om Raffenberg.

Efter Krigen 1864.

Søtransportvæsenets Historie falder her i 3 Hovedafsnit:

A) 1865-1869.mel.

B) 1870-1887. -

C) 1887-1920.

A 1865 - 69.

I dette Tidsrum er der intet Søtransportvæsen som Institution i Funktion, men Marinen maa dog yde Assistance ved flere Lejligheder, navnlig i de sidste Aar af Perioden i Anledning af de aarlige Lejr-samlinger.

1865. Lejr ved Raunstrup, vest for Viborg. Ingen Transporter ses at have funden Sted i den Anledning; derimod begærer Krigsministeriet flere Gange i Sommerens Løb Marineministeriets Hjælp til Transporter fra Kavslunde, fra Korsør til Frederiksværk, m.m.

1866. Lejr ved Ermelunden. Marinen synes ikke at have medvirket.

1867. Ingen Lejrsamling. Esbern Snare fører Tømmer fra Fredericia til Københavns Søbefæstning i Jerntransportbaade.

1868. Lejren ved Hald. etableres; det drejer sig væsentligst om at føre Materialer over, hvortil man anvender Transportbaade, som slæbes af private Skibe, og intet Orlogsskib ses at have været anvendt. Transporterne ledes af Ingeniørkorpset.

1869. Lejr ved Hald. Marinen afgiver følgende Skibe til Transport:

Fregatten Danmark (Komm. Schönheyder.)

Skonnerten Absalon (Kapt. Rambusch.)

Kanombaaden Thura (- C. Jessen.)

--- Schrødersee (Premlt. Uldall.)

Hjuldampskibet Ægir (Kapt. H.G.T.Garde.)

Heler ikke i dette Aar er der etableret noget Søtransportvæsen, men K.M. henvender sig direkte til M.M. om Udførelse af Transporterne.

Denne Ordning virker ikke tilfredsstillende, idet der savnes en ledende Myndighed; snart anmoder K.M. Kom, at de ledende Officerer for Transporterne maa blive beordrede til at forhandle direkte med Chefen for Forplejningskorpset og snart, at det er 2. Generalkommando, der har Ordningen af Enkelthederne under sig.

I Skr. af 6. September 1869 udtaler K.M. sig om Resultaterne af de

stedfunde Transporter paa følgende Maade:

" Som Hovedresultat af de indkomne Rapporter skal man af Hensyn til den fremtidige Ordning af lignende Transporter, tillade at fremhæve bl. a:

---at Panserfregatten Danmark formentlig er mindre hensigtsmæssig for Troppetransport, da dens Dybgaaende er saa stor, at den ikke kan løbe ind i Aarhus og næppe i nogen anden dansk Havn udenfor København, hvorved saavel Ind- som Udskibning i høj Grad besværliggøres, da denne maa foregaa paa aaben Rhed mellem det store Skib og andre, der er meget lavere. Under alle Omstændigheder bør der ikke transporteres en større Styrke, end at hver Mand kan finde Hvile i liggende Stilling, og at Skibsbesætningens Passage paa Dækket ikke dermed forhindres. (Fregatten havde 1800 Md. ombord den største Mængde Soldater, der vistnok har været samlet paa eet dansk Krigsskib.)

---at det er ønskeligt, at de Dampbaade, der skulle transportere Transportfartøjerne, have større Maskinkraft, end Tilfældet er med Kanonbaadene, da Hestene altid lide ved en langvarigere Transport;

---at det ved Ind- og Udskibning i noget større Omfang maa anses nødvendigt, at en ældre med fornøden Myndighed udrustet Marineofficer for at lede Sagen ~~er~~ *tilstedeværende*.

Paa denne Skrivelse er der med rød Blyant gjort forskellige Paategninger, deriblandt:

" Ældre Marineofficerer ved København og Aarhus - " de kom ogsaa men 21 Aar efter!

Skønt Transportvæsenet havde funktioneret tilfredsstillende under den sidste Del af Krigen 1864, efter at det havde faaet en fastere Form end i den første Del, havde der dog vist sig Mangler, som burde afhjælpes, i hvilken Anledning Krigsministeriet flere Gange tager Af fare, saaledes som det vil fremgaa af det efterfølgende.

Allerede den 17. Februar 1865 henlede K.M. M.M. Opmærksomhed paa, hvilken stor Betydning, det havde for Hæren, at Landgangsbrovæsenet ordnedes paa en hensigtsmæssigere tidssvarende Maade, og at et for Hærens Krigsbehov tilstrækkeligt Materiale anskaffes, hvorhos K.M. i Erkendelse af den nøje Sammenhæng mellem denne Sag og Transportvæsenet foreslaar Nedsættelsen af en kombineret Kommission, der kan tage begge Spørgsmaal under samtidig Overvejelse."

I Skr. af 18. April svarer M.M., at saasnart der er foertaget sammenligende Forsøg med det under Konstruktion værende Bromateria- le, vil det foreslæa K.M. at lade den omhandlede Kommission træde sammen..

Da K.M. efter c. fire Aar (3 Aar og 354 Dage) Forløb endnu ik- ke havde hørt fra M.M. i denne Sag, skriver K.M. under 7. April 1869, efter at have referet til ovennævnte Skr.:

"Da man imidlertid ikke senere har modtaget nogen Meddelse i denne Henseende, og man defor maa antage, at de yderlige Forsøg og Undersøg- elser indtil videre har været udsatte, har man troet at burde henst stille til det ærede Ministerium, om det ikke nu maa findes rettest at søge denne Sag, hvis heldige Løsning der maa tillægges en stor Vægt, videre fremmet o.s.v."

Den 26. Juni svarede M.M., at de forberedende Forsøg nu er af- sluttet og samtykker i Nedsættelsen af en kombineret Kommission.

Den 30. Juni 1869 giver K.M. ordre til Nedsættelsen af en Kom- mission under Forsæde af Oberst Stricker og fire andre Landofficere samt to Søofficerer, Kapt. Rambusch og Premierløjtn. F.P. A. Uldall; disse to traadte senere ud og blev erstattet af Premierløjtn. Schiwe.

Kommissoriet var langt og indholdsrigt, men jeg skal her nøjes med at anføre følgende Punkter:

- 1) Undersøgelsen af de Forandringer, som maatte anses fornøden ved Troppetransportvæsenet og de dermed i Forbindelse staaende Ind-og Udskebninger under de forskjellige forekommende Tilfælde.
- 3) Kommissionen vil have at tage under Overvejelse, om det ved de nuværende Jerntransportbaade klæbe væsentlige Mangler, og eventu- elt at give Forslag til disses Afhjælpning.
- 4) Kommissionen vil have at tage under Overvejelse og nærmere at præcisere, hvilke Forandringer der bør stilles til Hærens Anlægs- bromateriale.
- 5) Kommissionen maatte særlig undersøge, om den i Sverrig ved Haand kraftsmonitorerne anvendte mekaniske Drivkraft mulig vilde kunne fin- de passende Anvendelse ved det under Pkt. 3 og 4 omhandlede Materiel

Kommissionen paapeger i sin Betænkning af 4. Juni 1870, at den stør ste Mangel ved Baadene er, at de ikke har egen Bevægkraft, men efte derom indhentet tekniske Oplysning ikke ser sig istand til at fore- slæa noget Middel til Afhjælpning af Manglen. Kommissionen er de kom- mit til det Resultat, at Jerntransportbaadene ikke egner sig til

Transport af Mennesker paa længere Ture og til Landgangsekspeditioner, og at den kun ved de nævnte Lejligheder bør benyttes til Transport af Materiel og Heste."

Istedet for Transportbaadene foreslaar Kommissionen at bygge Damptransportbaade af omtrent samme Rumindhold og samme Dybgaaende som Jerntransportbaadene og indhenter Forslag fra Orlogsværftet og Burmeister & Wain, men kommer ikke til nogen tilfredsstillende Løsning af Spørgsmaalet.

Det mærkeligste ved denne Kommission er imidlertid den Besvarelse det giver af Kommissoriets Pkt. I ved:

Udkast

til

Bestemmelse om Transportvæsenets Styrelse.

1) Transporttjenesten tillands og tilvands underlægges en Chef for Hærens Transportvæsen. Til Tjeneste hos ham beordres en i Jernbanetjenesten kyndig Embedsmand samt en Embedsmand af Forplejningskorpset og endvidere een eller flere Officerer af Hæren og Flaaden. For uden underordnet Personale.

2) Chefen er direkte underlagt Krigs- og Marineministeriet. Han forhandler umiddelbart med de forskellige Myndigheder i Sager, der ved komme Transportvæsenet.

4) Det paahviler Chefen at træffe alle Foranstaltninger med Hensyn til Transporter paa Jernbanerne og paa Søen. Han fragter alle de Dampskibe og saavidt mulig alle de Sejlskibe, som udføres til Transport af saavel Tropper som Materiel.

Man vil se, hvilken Vigtighed man efter Krigen tillagde Transportvæsenet; at man vil gøre det til en Institution, der staar direkte under Ministerierne og nærmest sideordnes med Overkommandoen tillands og tilvands.

Noget positivt Resultat kom der ikke ud af Kommissionens Arbejde, trods dens 56 Møder.

For Materiellets Vedkommende er at bemærke, at Transportprammene forsvinder af Flaadens Materiel, idet de overgaar til at anvendes som Pramme ved Orlogsværftet.

B. 1870- 1887.

I Aaret 1870 genopretter Marineministeriet Søtransportvæsenet, i Anledning af en stor Lejrsamling ved Hald i Forbindelse med en paa-tænkt Øvelse med en Landgangsbrigade.

Hvorfor det gøres i dette Aar, foreligger der ikke noget om i Ar-kivet, men man kan vistnok med temmelig Sikkerhed gaa ud fra, at al-le de Vanskeligheder, som Ministeriet har haft under det foregaaen-de Aars Transporter, har bevirket, at man har fundet det formaals-tjenligt at lade en Officer overtage Ledelsen af Transporterne og ~~ø~~ dermed aflaste Ministeriet for Detaillearbejdet med denne Tjeneste.

Til at forestaa denne Tjeneste vælges den Officer, som i den sidst Del af Krigen 1864 havde forestaaet Søtransportvæsenets Ledelse, Kom-mandør A.C.Schultz, paa det Tidspunkt den eneste tilbageværende i Tjenesten af de fire Orlogskaptajner, som i Krigen havde gjort Tje-neste ved Søtransportvæsenet, der i Kundgørelse af Maj 1870 beordres til at fratrage Tjeneste ved Søofficerskorpset for som Chef for Sø-transportvæsenet at lede Transporterne til og fra Lejren ved Hald."

Dermed opstaar Søtransportvæsenet som en i Fredstid organiseret In-stitution; fra den Dag haves et Arkiv, og det er som Følge heraf, ~~e~~ at jeg mener at kunne fastslaa at Søtransportvæsenet som fast In-stitution holder 50 Aars Jubilæum iaar den 18. Maj.

Det er nu ikke saadan at forstaa, at Institutionen straks blev op-rettet med fuld Musik, tvertimod den har haft en lang og trang Vej. Dens Virksomhed ligger paa Berøringslinien mellem Marinen og Hæ-rens Interessesfære, og der er ikke godt at være.

Kommandør Schultz fratræder om Efteraaret.

I Februar 1871 indsender han Forslag til Marineministeriet om at faa Transport Materiellet oplagt i krigsberedt Stand, ligesom det øvrige Krigsmateriel, og under 5. Marts 1871 nedsætter M.M. en Kommision bestaaende af Kommandør A.C.Schultz, Kapt. Schiwe og Prløjtt. Uldall til at indgive Forslag desangaaende.

Kommandør Malthe Bruun tiltræder i Foraaret 1871.

Kommandør Malthe Bruun fratræder i 1874 og Kommandør A.C.Schultz tiltræder.

1879.

Kommandør Schultz fratræder og Kommandør Schoustrup tiltræder ~~a~~ samme Dag efter det foregaaende Aar at have overvaret Transporterne

Man kan da tænke sig, at det har været Ministeriets Hensigt, at

den fra Krigen erfarne Chef for Søtransportvæsenet skulde starte det under Fredstid og organisere det, for derefter at afløses af en anden.

Det har sikkert ikke været Ministeriets Hensigt oprindeligt at skabe en permanent Institution; herpaa tyder en Udtalelse fra Chefen for Søtransportvæsenet, Kommandør Malthe-Bruun, i Skr. af Marts 1874 saalydende:

" Ligesom den af Hensyn til de i de senere Aar i Anledning af Lejrsamlingerne forefaldene Transport har været ansat en Kommandør som Chef for Transportvæsenet, vil det være hensigtsmæssigt, at der, selv om disse særlige Transporter ophørte, dog var udnævnt en Chef som da vilde have Lejlighed og Anledning til at blive bekendt med Ordningen af tidligere Transporter, samt til at indhente ny Oplysninger, og saaledes kunde være noget forberedt paa i paakommende Tilfælde at møde Øjeblikkets Fordringer med de ved Praksis vundne Erfaringer; Chefen for Søtransportvæsenet bør, om ikke af andre Hensyn, saa paa Grund af de tjenstlige og militære Forhold og den Autoritet, han maa have, være en Kommandør."-- ---

Det er maaske for at faa disse Tanker ført ud i Praksis, at Kommandør A. C. Schultz igen bliver sat til Chef for Søtransportvæsenet og bliver der til sin Afsked i 1879. Han afløser Kommandør Malthe-Bruun udenfor Transporttiden, og fra det Tidspunkt og til Dato har der altid været en Chef for Søtransportvæsenet, og derefter udvikler Institutionen sig--men ganske langsomt.

I 1875 faar det sin egen Konto paa Marinens Budget, og samme Aar nedsættes en Søtransportkommission bestaaende af Chefen for Søtransportvæsenet, en Kaptajn af Flaaden og en Officer af Generalstaben, som arbejder i flere Aar.

Paa given Foranledning forespurgte Krigsministeriet i 1878, om denne Kommission kunde betragtes som permanent, hvortil Marineministeriet svarede ja, men

først fra 1883 opføres denne Kommission i Haandbog for Søværnet, og først fra 1886 opføres Søtransportvæsenet i Haandbog for Søværnet, som et af Marinens mange smaa Væsner.

Da man i 80'erne tager fat paa en grundigere Udarbejdelse af Mobiliseringsplanerne, kommer ganske naturligt Spørgsmaalet op om en

god Basis for hele Mobiliseringen, ^{nem} ~~ml~~igen hensigtsmæssig Ordning af Søtransportvæsenet, og efter nogle Forhandlinger mellem de to Ministerier fremkommer Overenskomsten mellem Krigs- og Marineministeriet af 25. April 1887.

Paragrafferne oplases.

Denne Overenskomst blev fornyet i 1903, hvor der fandt følgende Afvigelser Sted.

Paragrafferne oplases.

og denne Overenskomst gælder den Dag idag.

En Mærkelighed ved Søtransportinstitutionen er, at den aldrig har haft lovhjemlet Eksistensberettigelse.

Hverken i ^{nævnt} ~~Sømands~~loven af 1868 eller af 1880 staar den nævnt med et Ord, og paa det sidste Tidspunkt har Institutionen dog eksisteret i 10 Aar.

Men endnu mærkeligere er det, at den ikke findes nævnt i ^{nævnt} ~~Sømands~~loven af 1909, 22 Aar efter, at den første Overenskomst mellem de to militære Ministerier var afsluttet.

I den store Forsvarskommissionsbetænkning og i Lovforslaget staar ganske vist ved Motiveringen af Kommandørantallet, at der beregnes to Kommandører til Søtransportvæsenet, hvoraf den ene kan være en afgaaet Officer, men Søtransportvæsenet findes ikke nævnt med et Ord i selve Loven.

Og som det er gaaet med Loven, er det ogsaa gaaet med Instruksene, Søtransportvæsenet vedrørende, som blev udarbejdede i 1890. De findes ikke opført i Love og Bestemmelser for Søværnet, ja end ikke nævnt, at de er trykt særskilt, som i saa amnge andre Tilfælde. Først i September 1919 blev de, efter Sikringsstyrkens Erfaringer, reviderede Instrukser optagne i Kundgørelse B, men da havde Søtransportvæsenet ogsaa funktioneret som Institution under Marinen i 49 Aar og 4 Maaneder.

Virksomheden.

Den aarlige Virksomhed med Lejrtransporter holdt sig til 1880., hvorefter Lejrsamlingerne blev afløst af Kantonementsøvelser, som fandt Sted med regelmæssige Mellemlum.

Disse Transporter i Fredstid foregik paa tilfredsstillende Maa-

de, indtil Midten af 70erne for en Del med Marinens Skibe, men da Panserskibene afløste Fregatterne og Dampsejlskibene, gik man mere og mere over til udelukkende at anvende Postvæsenets Skibe og Færge ne, samt private Skibe til at besørge Transporterne.

Det kunde være interessant at komme ind paa en ^{naermere} Redegørelse af Søtransportvæsenets Virksomhed, men Tiden tillader det ikke.

Kun skal jeg anføre den sidste store Virksomhed, som Søtransport væsenet har haft, nemlig ved Sikringsstyrkens Formering.

Ved et ihærdigt og dygtigt Arbejde fra Chefernes Side var der efterhaanden bleven udformet en bestemt Organisation med Forsyninger^{ne} hele Landet over, for at de værnepligtiges Transport til Sjælland i Tilfælde af Mobilisering kunde foregaa saa hurtigt og paalideligt som muligt.

Organisationen var sa god, at Systemet fungerede fuldstændig tilfredsstillende, da Mandskabet blev indkaldt d. I. August 1914, skønt Chefen var i Amerika, og den konstituerede Chef var anderswo engagirt. Men Næstkommanderende Kapt. N.T.Olsen, hvis Pligt det var at være inde i Forretningerne, var det og Transporterne foregik uden Lyde.

Hermed skal jeg afslutte mit Foredrag med følgende Bemærkninger Hvorledes vort Forsvar vil forme sig i Fremtiden, er et aabent Spørgsmaal, men et er sikkert, at skal vi have et Forsvar, maa vi paa Grund af Landets fysiske Beskaffenhed ogsaa have et Søtransportvæsen. Det hidtidige har fungeret godt

under Krig

i Fred

ved Sikringsstyrkens Formering,

gid vort fremtidige Søtransportvæsen ^{maa funktionere} paa samme Maade blot med den Forskel, at det bliver

ikke fra

men til Als

og videre sydover.

J. Schmitt.